

ประเทศไทย

ความขัดแย้งทางการเมืองได้ส่งผลร้ายต่อเศรษฐกิจไทยในปี 2551 กระทบทั้งด้านการใช้จ่ายของรัฐบาลและการลงทุนของภาคเอกชน เมื่อรวมกับภาวะการชะลอตัวของเศรษฐกิจทั่วโลกซึ่งกระทบต่อการส่งออกในไตรมาสที่ 4 ทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลงไปอยู่ที่ระดับต่ำสุดนับแต่ปี 2544 อัตราเงินเฟ้อเร่งตัวสูงขึ้นในช่วงครึ่งแรกของปีแต่ได้ปรับตัวลดลงในช่วงครึ่งหลัง คาดว่าเศรษฐกิจไทยจะหดตัวในปี 2552 นโยบายการเงินและการคลังแบบขยายตัว จะช่วยได้ในระดับหนึ่ง แต่รัฐบาลคงต้องมีมาตรการเพิ่มขึ้นเพื่อรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะกลับมาขยายตัวในปีหน้า

เศรษฐกิจไทยในปีที่ผ่านมา

ผลกระทบจากความขัดแย้งทางการเมืองและเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว ทำให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวเพียง 2.6 % ในปี 2551 ครึ่งหนึ่งของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2550 และเป็นอัตราที่ต่ำที่สุดนับตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา ใน 6 เดือนแรก อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจเข้มแข็งอยู่ที่ระดับเกือบ 6% แต่เมื่อไตรมาสที่ 3 เศรษฐกิจก็ชะลอตัวลงและหดตัวลงถึง 4.3% ในไตรมาสที่ 4

การใช้จ่ายภาครัฐที่หดตัวลงเกิดจากความตึงเครียดทางการเมืองและความไม่แน่นอนทางนโยบาย รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นเวลา 12 วัน ในเดือนกันยายน ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นเมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมได้เข้ายึดพื้นที่สนามบินนานาชาติทั้ง 2 แห่งของไทย ซึ่งต้องปิดทำการเป็นเวลา 9 วัน ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน ต่อมาในเดือนธันวาคม ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งตัดสินยุบ 3 พรรคการเมืองที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาล นำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีถึง 4 คนในปี 2551 การเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้เกิดความล่าช้าในการเบิกจ่ายงบประมาณและการดำเนินโครงการต่างๆของรัฐ รวมทั้งโครงการรถไฟฟ้าในกรุงเทพฯ ที่ล่าช้ามาตั้งแต่ปี 2550 การลงทุนภาครัฐลดลง 4.8% ในปี 2551 เมื่อเทียบกับการขยายตัวที่ 3.4% ในปี 2550 การบริโภคภาครัฐเติบโตเพียง 0.4% (ลดลงจาก 9.1% ในปี 2550)

เมื่อเศรษฐกิจโลกชะลอตัวรุนแรงขึ้น ทางส่งออกสินค้าและบริการก็หดตัว 8.7% ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2551 หลังจากที่เติบโตได้ดีในช่วง 3 ไตรมาสแรก การส่งออกบริการเติบโตเพียง 3.2% ในปี 2551 ซึ่งต่ำกว่าปีก่อนหน้าเกือบครึ่งหนึ่ง จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง 1.3% อันเป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมืองและการปิดสนามบิน และจำนวนที่ลดลงของนักท่องเที่ยวจากประเทศอุตสาหกรรมหลักที่กำลังเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอย

การส่งออกที่แท้จริงลดลงไป 9.0 %ในไตรมาสที่ 4 อันเป็นผลมาจากการชะลอตัวของอุปสงค์ทั่วโลกและการปิดสนามบิน การส่งออกเครื่องจักรและอุปกรณ์การขนส่งได้รับผลกระทบมากที่สุด ตามมาด้วยสินค้าใช้แรงงานและทรัพยากรเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการขยายตัวอย่างแข็งแกร่งของสินค้าส่งออกในช่วงครึ่งแรกของปี 2550 โดยเฉพาะข้าว มันสำปะหลัง และคอมพิวเตอร์ ทำให้การส่งออกที่แท้จริงของทั้งปีขยายตัวลดลงเพียง 6.0% จาก 6.7% ในปี 2550

การนำเข้าสินค้าและบริการลดลงในไตรมาสที่ 4 อันเป็นผลมาจากอุปสงค์ภายในประเทศที่อ่อนตัวลง ก่อนหน้านี้ ภาคอุตสาหกรรมได้เพิ่มการนำเข้าวัตถุดิบ เช่น สินค้าโลหะและเคมีภัณฑ์ จากการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการนำเข้าที่แท้จริงของทั้งปีจึงเพิ่มขึ้น 7.5% แม้ว่าจะหดตัวในไตรมาสที่ 4 การหดตัวของการส่งออกสุทธิทำให้การเติบโตของ GDP ลดลงไป 0.2% ต่างกับเมื่อปี 2550 ที่การส่งออกสุทธิเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

อัตราการเติบโตของการลงทุนภาคเอกชนลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ของปี 2551 และหดตัว 1.3% ในไตรมาสที่ 4 ความไม่แน่นอนทางการเมืองประกอบกับการชะลอตัวของเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศได้กัดกร่อนความเชื่อมั่นทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ภาคการก่อสร้างที่เข้มแข็งในช่วงครึ่งแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้อัตราการเติบโตของทั้งปีของการลงทุนภาคเอกชนอยู่ที่ 3.2% เพิ่มขึ้นจาก 0.6% ในปี 2550 การลงทุนเป็นแรงขับเคลื่อนของการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในปี 2551 มากกว่าครึ่ง

ต่างจากองค์ประกอบของ GDP ด้านอื่นๆ การบริโภคภาคเอกชนขยายตัวในไตรมาสที่ 4 และขยายตัว 2.5% สำหรับทั้งปี เพิ่มขึ้นจากการเติบโตเพียง 1.6% ในปี 2550 ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ลดลง 48% ในปี 2551 การขยายตัวของการบริโภคเห็นได้ชัดในจำพวกสินค้าคงทน เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อัตราเงินเฟ้อที่ชะลอตัวลงและนโยบายการเงินแบบขยายตัวช่วยสนับสนุนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในช่วงครึ่งหลังของปี สินเชื่อเพื่อการบริโภคงยังคงขยายตัวในปีที่แล้ว เมื่อเทียบกับสินเชื่อในภาคอุตสาหกรรม

ในด้านอุปทาน มีเพียงภาคการเกษตรที่ยังคงเติบโตได้ดีในปี 2551 โดยขยายตัว 5.1% เพิ่มขึ้นจาก 1.8% ในปี 2550 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากราคาสินค้าเกษตรที่สูงขึ้นในช่วงครึ่งปีแรก ผลผลิตข้าว น้ำมันปาล์ม ยาง และมันสำปะหลัง เพิ่มขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมการผลิตชะลอการเติบโตลงไปที่ 3.9% จาก 6.2% ในปีก่อนหน้า โดยชะลอตัวลงอย่างมากในช่วงครึ่งหลังเนื่องจากความเชื่อมั่นทางธุรกิจและการสั่งซื้อสินค้าลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเคมี และเครื่องหนัง ภาคบริการเติบโตเพียง 1.2% จาก 4.7% ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมืองและการชะลอตัวของภาคการท่องเที่ยว

ภาคการโรงแรมและร้านอาหาร การคมนาคม คลังสินค้า การสื่อสาร และการค้าส่งและค้าปลีกลดลงอย่างมากในช่วงครึ่งหลังของปี

สำหรับภาคนอกประเทศ การส่งออกสินค้าที่ลดลงในช่วงครึ่งหลังของปี ทำให้ดุลการค้าเกินดุลลดลงไปอยู่ที่ 237 ล้านดอลลาร์ ซึ่งถือเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับตัวเลขของปีที่แล้วที่ 11.6 พันล้านดอลลาร์ ดุลบริการ ดุลรายรับและดุลเงินโอน ขาดดุลรวมกัน 416 ล้านดอลลาร์ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการลดลงของรายได้จากการท่องเที่ยว ดุลบัญชีเดินสะพัดเปลี่ยนจากเกินดุลในปี 2550 มาเป็นขาดดุลเล็กน้อย (0.1% ของ GDP) ในปี 2551 เมื่อรวมการไหลเข้าของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ในช่วงครึ่งแรกของปีกับการไหลออกสุทธิของการลงทุนใน Portfolio (เนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจและการลดลงของราคาหลักทรัพย์ในประเทศ) ในช่วงครึ่งหลังของปี เงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น 27.5% ไปอยู่ที่ 108.3 พันล้านในช่วงปลายปี 2551 (รูปภาพ 3.30.5) ซึ่งเทียบเท่ากับการส่งออกประมาณ 9 เดือน

สถาบันการเงินในประเทศถือครองสินทรัพย์ที่มีปัญหาของสถาบันการเงินต่างประเทศน้อยมาก สินทรัพย์เหล่านี้ ถือเป็นเพียง 0.5% ของสินทรัพย์รวม นอกจากนี้ ได้มีการขยายการประกันเงินฝากเป็นการทั่วไปออกไปถึงปี 2554 จึงทำให้ความเชื่อมั่นในภาคสถาบันการเงินยังคงเข้มแข็ง ตัวชี้วัดหลักๆ เช่นอัตราความเพียงพอของกองทุน (15.3% ในเดือนกันยายน 2551) และ NPL ต่อสินเชื่อทั้งหมด (5.3% ในเดือนธันวาคม 2551) ซึ่งให้เห็นว่าสถานะของสถาบันการเงินยังดีอยู่ อย่างไรก็ตาม การชะลอตัวของเศรษฐกิจอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของลูกหนี้ และสถาบันการเงินอาจไม่ยอมปล่อยกู้ง่ายขึ้น

อัตราเงินเฟ้อเร่งตัวขึ้นไปอยู่ระดับสูงสุดในรอบ 11 ปี อยู่ที่ 9.2% ในเดือนกรกฎาคม เป็นผลมาจากราคาน้ำมันและอาหารที่เร่งสูงขึ้น เมื่ออัตราเงินเฟ้อพื้นฐานเร่งตัวขึ้นไปสูงกว่ากรอบเงินเฟ้อของธนาคารแห่งประเทศไทยในเดือนกรกฎาคม ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ปรับอัตราดอกเบี้ยนโยบายขึ้น 2 ครั้ง ในเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม ไปอยู่ที่ระดับ 3.75% อัตราเงินเฟ้อทั่วไปลดต่ำลงอย่างมากในช่วงครึ่งหลังมาอยู่ที่ระดับ 2.8% ในเดือนธันวาคม เนื่องจากราคาน้ำมันและอาหารปรับตัวลดลง และอุปสงค์ภายในประเทศชะลอตัว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนนโยบายมาลดอัตราดอกเบี้ย 3 ครั้งในช่วงระหว่างธันวาคม 2551 ถึงกุมภาพันธ์ 2552 เหลือ 1.5% ทั้งปี 2551 อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยอยู่ที่ 5.5%

แนวโน้มเศรษฐกิจไทย

การคาดการณ์เศรษฐกิจอยู่บนพื้นฐานว่ารัฐบาลปัจจุบันจะมีเสถียรภาพ และบริหารงานตลอดช่วงเวลาคาดการณ์ และดำเนินนโยบายทางการเงินการคลังแบบขยายตัว ในเดือนมกราคม 2552 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นวงเงิน 116.7 ล้านบาท โดยสำหรับภาคครัวเรือน มีการให้เงิน

ช่วยเหลือกับผู้ที่มีรายได้น้อย การฝึกอบรมสำหรับผู้ว่างงาน การเรียนฟรีและการบริการสุขภาพ รัฐบาลยังได้ขยายระยะเวลามาตรการที่อนุมัติไปในปีที่แล้ว รวมถึงการใช้ไฟฟ้าและน้ำฟรีสำหรับครอบครัวรายได้น้อย และรถเมล์ฟรี สำหรับภาคธุรกิจ มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจได้รวมถึงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก และวิสาหกิจชุมชน

รัฐบาลยังได้อนุมัติมาตรการภาษีวงเงิน 40 ล้านบาท โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจท่องเที่ยว อสังหาริมทรัพย์ และ เครดิตระยะสั้นวงเงิน 200 ล้านบาท สำหรับรัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็นการเพิ่มเงินรายได้ภาคการเกษตร รัฐบาลจะรับประกันราคาสำหรับพืชผลหลัก ในส่วนของโครงการลงทุนภาครัฐขนาดใหญ่ที่มีการเตรียมการมาหลายปีแล้วนั้น รัฐบาลจะดำเนินการในส่วนของการไฟฟ้าในกรุงเทพมหานคร โดยจะเริ่มหนึ่งสายในครึ่งปีแรกและอีกหนึ่งสายในช่วงครึ่งปีหลัง

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจดังกล่าวจะช่วยลดการชะลอตัวของเศรษฐกิจได้ แม้ว่า จะไม่สามารถช่วยให้เศรษฐกิจขยายตัว การขาดดุลงบประมาณ เพิ่มขึ้นเป็น 5% ของ GDP ซึ่งจะมีการชดเชยการขาดดุลทั้งจากแหล่งในและนอกประเทศ ในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมการเบิกจ่ายยังทำไม่ได้ตามเป้า เนื่องจากปัญหาทางการเงิน ในขณะที่ยังได้จัดเก็บได้น้อยกว่าเป้าหมาย สำหรับปี 2553 รัฐบาลตั้งงบประมาณขาดดุลประมาณ 4% ของ GDP

การบริโภคภาคเอกชนคาดว่าจะขยายตัว เนื่องจากเงินเฟ้อลดต่ำลง และมาตรการต่างๆ สำหรับภาคครัวเรือน อย่างไรก็ดี อัตราการขยายตัวจะต่ำกว่าในปี 2008 เนื่องจากความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่ำ ปัญหาในตลาดแรงงาน ราคาหลักทรัพ์และอสังหาริมทรัพย์ที่ลดลง และรายได้ภาคการเกษตรที่ลดลง

การลงทุนภาคเอกชนคาดว่าจะหดตัว เนื่องจากอุปสงค์ที่ลดลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ การใช้กำลังการผลิตภาคอุตสาหกรรมลดลงอยู่ที่ระดับ 57.1% ในเดือนมกราคม 2009 จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นในการขยายกำลังการผลิต แม้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายลงอย่างมาก สถาบันการเงินยังคงระมัดระวังอย่างมากในการปล่อยสินเชื่อ เนื่องจากวิกฤติการณ์ทางการเงินโลกและการคาดการณ์ว่ากำไรธุรกิจจะลดลงจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจไปประเทศ

เมื่อผนวกปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยในปี 2552 คาดว่าจะหดตัว 2% เป็นการหดตัวครั้งแรกนับแต่หดตัว 10.5% ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2541 ผลจากการหดตัวนี้ อาจทำให้จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นถึงเกือบ 2 ล้านคน ในปี 2552 การขยายตัวทางเศรษฐกิจน่าจะดีขึ้นในปี 2553 โดยคาดว่าจะขยายตัวประมาณ 3% หากเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวตามที่คาดไว้ และรัฐบาลมีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นตามที่ประกาศไว้

ในด้านอุปทาน ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมคาดว่าจะหดตัว เนื่องจากการส่งออกที่ย่ำแย่และอุปสงค์ในประเทศที่อ่อนแอ ภาคการก่อสร้างจะหดตัวเนื่องจากความไม่มั่นใจของผู้บริโภคและภาครัฐกิจ ประกอบกับการปล่อยสินเชื่อที่ระมัดระวังมากขึ้นของสถาบันการเงิน ภาคการบริการจะได้รับผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงและการใช้จ่ายที่ลดลงของผู้บริโภค ผลผลิตภาคการเกษตรจะเพิ่มขึ้นแต่ไม่เข้มแข็งเท่ากับเมื่อปี 2551 อันเป็นผลมาจากราคาสินค้าเกษตรที่ลดลง

การส่งออกสินค้าหดตัว 25.3% ในเดือนมกราคม และ 11.3% ในเดือนกุมภาพันธ์จากปีที่แล้ว การนำเข้าสินค้าหดตัวอย่างมาก 36.5% ในเดือนมกราคมและ 40.3 ในเดือนกุมภาพันธ์ สำหรับทั้งปีคาดว่าจะการส่งออกสินค้าจะหดตัว 18% และการนำเข้าสินค้าจะหดตัว 28% เนื่องจากอุปสงค์ภายในประเทศที่อ่อนแอ และการส่งออกที่หดตัว ดุลการค้าจะเกินดุลมากถึง 18,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ดุลบัญชีเดินสะพัดคาดว่าจะเกินดุลถึง 8.0% ของ GDP ในปีนี้ และ 4.5% ในปีหน้า

ดัชนีราคาผู้บริโภคลดลง 0.3 % ใน 2 เดือนแรกของปี 2009 จากปีก่อนหน้า อันเนื่องมาจากราคาน้ำมันที่ลดลง ในทั้งปี 2552 อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยคาดว่าจะอยู่ที่ประมาณ 0.5 % ทั้งนี้เนื่องจาก ราคา น้ำมันและราคาสินค้าเกษตรที่ลดลงจากปี 2551 และความอุปสงค์ภายในประเทศที่อ่อนแอซึ่งทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถเพิ่มราคาของสินค้าและบริการได้เท่าไรนัก ดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคคาดว่าจะติดลบในบางเดือน ในปี 2553 อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยคาดว่าจะอยู่ที่ 1.5% เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัว

การคาดการณ์เศรษฐกิจดังกล่าวมีความเสี่ยงใน 2 ประการคือ หากประเทศอุตสาหกรรมตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยนาน จะทำให้การส่งออกทั้งสินค้าและบริการหดตัวมากกว่าที่คาดไว้ ซึ่งก็จะทำให้อุปสงค์ในประเทศอ่อนแอต่อเนื่องไปอีก และ GDP จะหดตัวมากกว่าที่คาดไว้ ความไม่แน่นอนทางการเมืองเป็นความเสี่ยงอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การใช้จ่ายล่าช้าลงและจะกระทบการฟื้นตัวของเศรษฐกิจอย่างมาก

ความท้าทายในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในระยะสั้น ความท้าทายคือการดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ได้ประกาศไปแล้วให้ได้ผลอย่างแท้จริง ซึ่งหมายความว่ารัฐบาลจะต้องมีการเบิกจ่ายที่ดีขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องเร่งลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่ได้ล่าช้าไปกว่า 3 ปี อันเป็นผลมาจากความไม่มั่นคงทางการเมือง

การศึกษาของธนาคารโลกซึ่งประเมินบรรยากาศการลงทุนของไทยในปี 2551 พบว่าการลงทุนของภาคเอกชน มีอุปสรรคมาจากกฎระเบียบภาครัฐที่มีมากเกินไปและไม่ชัดเจน การขาดแรงงานที่มีคุณภาพ และความไม่พอเพียงของสาธารณูปโภคพื้นฐาน รัฐบาลจำเป็นต้องลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรักษา

ความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาว การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐานจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อให้เอื้อต่อกิจกรรมการร่วมทุน ซึ่งจะช่วยลดความกดดันต่องบประมาณ และทำให้รัฐบาลมีทรัพยากรทางการเงินเพียงพอที่จะใช้สำหรับการศึกษาและการพัฒนาแรงงาน

หนี้สาธารณะต่อ GDP คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 43% ในปี 2552 ซึ่งยังมีช่องให้รัฐบาลกู้ยืมได้อยู่อีก เนื่องจากกรอบความยั่งยืนทางการคลังอยู่ที่ 50% ของ GDP นอกจากนี้ เงินสำรองระหว่างประเทศยังอยู่ในระดับสูงขึ้นและหนี้ต่างประเทศอยู่ในระดับต่ำที่ประมาณ 24% ของ GDP

ถ้าเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวได้ไม่ดึก รัฐบาลอาจพิจารณาใช้งบประมาณขาดดุลต่อเนื่องไปอีก และอาจก่อหนี้สาธารณะเกินกรอบความยั่งยืนทางการคลังได้หากจำเป็น เพื่อสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจ และเมื่อเศรษฐกิจเติบโตในระดับที่อยู่ตัว รัฐบาลก็ควรลดการใช้งบประมาณขาดดุลและการก่อหนี้ให้อยู่ในระดับของความยั่งยืนทางการคลังต่อไป

ยังมีความท้าทายอีก 2 ประการสำหรับประเทศไทย ประการแรก หากเศรษฐกิจยังคงชะลอตัวต่อเนื่องยาวนาน ปัญหาการว่างงานจะเป็นปัญหาใหญ่ รัฐบาลจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (social safety net) อย่างจริงจัง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ประการที่ 2 แม้ว่าจะระบบสถาบันการเงินยังคงเข้มแข็ง ณ ขณะนี้ เศรษฐกิจที่ชะลอตัวยาวนาน จะทำให้มีการเพิ่มของหนี้ที่ไม่ก่อรายได้มากขึ้น และจะกระทบต่อสถานะของสถาบันการเงิน